

Мацюк В. В. Правовое регулирование служебно-боевой деятельности сил охраны правопорядка в условиях чрезвычайных ситуаций социального характера.

Проведен анализ нормативно-правового обеспечения служебно-боевой деятельности сил охраны правопорядка в условиях чрезвычайных ситуаций социального характера. Установлены проблемные вопросы правового регулирования служебно-боевой деятельности сил охраны правопорядка в этих условиях. Доказано фактическое обоснование и необходимость введения в юго-восточных регионах Украины чрезвычайных административно-правовых режимов.

Ключевые слова: правовое регулирование, служебно-боевая деятельность, силы охраны правопорядка, чрезвычайные ситуации социального характера, чрезвычайное положение.

Matsyuk V. V. Legal issues of service and combat activities security forces in social emergency situations.

The analysis of regulatory support service and combat activity of the forces of law and order in social emergency situations is realised. The basic problems are determined for of legal regulation of service and combat activity of the forces of law and order in social emergency situations. The main ground is proved for need to introduce in the south-eastern regions of Ukraine emergency legal and administrative regimes.

Key words: legal regulation, service and combat activities, forces of law and order, social emergency situations.

Надійшла до редколегії 18.12.2014 р.

Мушфік Іскандер огли Дамірчиєв,
канд. юрид. наук, асистент
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

УДК 347.73

ЗМІСТ ТА МЕТА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

У статті досліджується мета та зміст фінансової діяльності. Зосереджується увага на співвідношенні категорій «публічна фінансова діяльність» та «фінансова діяльність держави», розглядається взаємозв'язок фінансової діяльності з фінансовою системою.

Ключові слова: фінансова діяльність; фінансова система; фінанси; передумови фінансової діяльності.

Проблема визначеності публічної фінансової діяльності (дуже часто до неї застосовують в якості синоніму фінансову діяльність держави) є однією із принципових засад з'ясування природи фінансово-правового регулювання взагалі. Треба мати на увазі, що це не питання сучасного етапу розвитку науки фінансового права, хоча воно залишається вельми актуальним і сьогодні. Через з'ясування змісту фінансової діяльності в свій час будувалася галузева природа фінансового права. Не зупиняючись на глибинному історичному дослідженні поглядів на це, хотілося б навести декілька положень.

Досконалим, усталеним підходом в цьому питанні за радянських часів вважалося визначення фінансової діяльності, яке наводив Ю. А. Ровінський. Він під фінансовою діяльністю бачив правомірні дії органів держави, які спрямовані на мобілізацію, розподіл і використання радянською державою грошових коштів, що складають частину національного доходу СРСР і утворюють загальнодержавний фонд, необхідний для здійснення функцій соціалістичної держави, тобто фінансова діяльність – це особливий вид державної діяльності, в сфері якої складаються грошові відносини, що регулюються фінансовим правом [4, с. 17]. Принциповим, на наш погляд, в цьому підході є посилення на правомірність фінансової діяльності, тобто наявність об'єктивних підстав, коли публічний суб'єкт може вимагати безумовного виконання обов'язків всіма іншими учасниками. Слушним є і зв'язок фінансової діяльності з особливим видом державної діяльності, яка, переважно, реалізується через уповноважені державні органи.

Е. Д. Соколова об'єктивну необхідність категорії «фінанси» та «фінансова система» розглядає як обов'язкові передумови виникнення та здійснення особливого виду людської діяльності. Такий особливий вид людської діяльності розглядається у діях держави, муніципальних утворень, господарюючих суб'єктів, які спрямовані на формування, розподіл та використання різних фондів грошових коштів [5, с. 40]. В цілому ми підтримуємо подібну позицію, але хотілося б дещо уточнити.

Виникає питання: чи можемо ми розірвати єдність, узгодженість та пов'язаність таких конструкцій, як «фінанси», «фінансова система» та «фінансова діяльність» і на підставі цього робити висновки про фінанси та фінансову систему як передумову фінансової діяльності. На наш погляд, до такого висновку прийти складно. Вбачається, що ці три явища відображають одні і ті самі відносини, але з різними акцентами та в різному сенсі. Складно уявити фінансову систему без фінансової діяльності, виходячи хоча б із загального призначення права регулювати поведінку учасників відносин. Фінансова система, виходячи з цього, існує не виключно як статичне явище, що поєднує елементи, які до неї входять. Фінансова система є сукупністю елементів, які і формуються, і існують саме через фінансову діяльність.

Ще більше сумнівів у запропонованому співвідношенні «фінанси» та «фінансова діяльність». Розглядаючи фінанси як відносини щодо обігу певного типу майна – грошових коштів, ми знову повертаємося та наштотуємося на поняття фінансової діяльності. При цьому хотілося б наголосити, що

фінанси це не завжди виключно гроші. П. С. Пацурківський аргументовано підкреслює, «... що хоч фінанси і є невід'ємною частиною грошових відносин, вони докорінно відрізняються від грошей як за змістом, так і за своїми функціями... Фінанси ж – економічний інструмент розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу, знаряддя контролю за створенням і використанням фондів грошових коштів» [3, с. 30]. Хоча при цьому нам складно погодитись, що фінанси є частиною грошових відносин. Скоріше навпаки, бо певна сукупність майнових фінансових відносин передбачає відсутність грошей як таких.

Трохи нижче П. С. Пацурківський вказує: «до цього варто зауважити, на нашу думку, що грошова система в суспільстві, як і самі гроші, стихійно виникають і формуються ще до історичного виникнення держави» [3, с. 30]. Нам складно з цим погодитись. По-перше, тому що навряд чи аргументовано наголошувати на стихійному виникненні грошей – для цього мають бути відповідні об'єктивні передумови. По-друге, треба розмежовувати відносини обміну, при яких виникав загальний еквівалент вже в ході існування державних утворень, і гроші як найбільш досконалий загальний еквівалент, що виникає лише на останньому етапі розвитку форм власності.

Безумовно, у більшості випадків доцільна характеристика фінансів через «грошові» категорії та конструкції. У той же час, акцентованість на грошовому змісті фінансових відносин не виключає і того, що воно передбачає використання цілої низки категорій, які не пов'язані безпосередньо з грошима, а лише обумовлюють або передбачають їх використання. Може йтися, перш за все, про застосування відповідних майнових конструкцій, на базі яких утворюється можливість визначити грошові зобов'язання. Наприклад, лише наявність певного виду майна та його вартісного вираження виступає підставою визначення грошової суми податку при майновому оподаткуванні.

Безпосередній зв'язок між грошовими та майновими категоріями характеризується і застосуванням окремих забезпечувальних заходів при виконанні податкових (саме грошових) обов'язків. Так, спрямування (у виді податків) грошей до відповідних дохідних частин бюджетів спирається на можливість використання специфічного майнового примусу – податкової застави. У цій ситуації певні різновиди майна використовуються як гарантуючі засоби надходження грошових коштів.

Для досягнення цілей фінансової діяльності держави М. В. Карасьова пропонує створити фінансові відносини або впорядкувати їх, або забезпечити їх розвиток [1, с. 136]. На наш погляд, впорядкування та забезпечення розвитку фінансових відносин дійсно може мати місце. Впорядкування варто здійснювати шляхом адекватних правових норм, відповідності чинного законодавства тим положенням, які реально існують у суспільстві. Розвиток логічно бачити в реалізації стимулюючої та прогностичної функції права. Фінансові відносини існують об'єктивно, і завдання права адекватно їх відобразити правовими засобами та забезпечити еволюційний, ефективний розвиток.

Вельми специфічним виглядає погляд на природу фінансової діяльності держави О. І. Худякова. Визначаючи фінансову діяльність держави, він наголошує, що це діяльність держави, яка виступає в цілому або в особі уповноважених на те органів щодо створення грошової інфраструктури держави та забезпечення її належного функціонування, а також щодо формування, розподілення та організації використання державних грошових фондів [7, с. 16-17]. Треба підкреслити, що його погляди завжди відрізнялись відповідною специфікою, авторським баченням тих чи інших проблем. Щодо деяких можна зробити висновок, що він випередив свій час, щодо окремих складно однозначно погодитися. Стосовно вищевикладеного визначення фінансової діяльності держави хотілося б уточнити декілька обставин.

По-перше, вважаємо за доцільне змінити місцями два акценти в цьому визначенні: щодо грошової інфраструктури та щодо мети та змісту фінансової діяльності. Ми вважаємо, що організація грошової інфраструктури має другорядне, похідне значення від організації обігу публічних коштів. Безумовно, при цьому не варто забувати і різні аспекти бачення змісту грошей і, відповідно, грошової інфраструктури. Проблема правового регулювання грошей чимало уваги приділяється і в приватному, і в публічному праві. Але зрозуміло, що при визначенні публічної фінансової діяльності ми залучаємо й публічний аспект характеристики грошей та грошової інфраструктури. В той же час, головним залишається саме обіг публічних коштів.

По-друге, ми визнаємо, що авторський акцент на організацію використання державних грошових фондів має стосуватися не лише останньої стадії обігу публічних грошових фондів, а й двох попередніх. Для формування, розподілення та використання державних грошей необхідно утворити відповідну сукупність органів, чітко розмежувати повноваження між ними, які відображали б специфіку їх участі саме на окремій стадії, закріпити відповідні процедури реалізації таких повноважень. У цьому в узагальненому вигляді і міститься організація певного виду діяльності, яка об'єктивно необхідна для будь-якого етапу руху публічних коштів.

У контексті цього О. І. Худяков пропонує також звузити поняття фінансової діяльності держави шляхом виключення із неї саме стадії використання грошових коштів [6, с. 33]. Підтримуючи його, Д. А. Лісіцин пропонує звузити предмет фінансового права шляхом виключення відносин з приводу використання грошових фондів [2, с. 11]. Нам здається, що таке звуження вилучає повністю мету та сенс фінансової діяльності держави. Виходить, що для держави важливо зібрати та розподілити кошти, а яким чином вони будуть витрачені та використані – абсолютно залишається поза її увагою. З цим можна було б погодитись, якби йшлося про один оборот грошових фондів. Але без використання цих фондів не можна буде реалізувати наступний оборот публічних коштів та розпочати новий етап зі стадії формування.

Список літератури:

1. Карасева М. В. Финансовая деятельность государства / М. В. Карасева // Правовая наука и реформа юридического образования: сб. науч. трудов. – Вып. 3. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1995. – С. 55–61.
2. Лисицын Д. А. Финансовая деятельность государства: содержание, методы осуществления : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.14 / Д. А. Лисицын. – Челябинск, 2004. – 215 с.
3. Пацурківський П. С. Правові засади фінансової діяльності держави: проблеми методології / П. С. Пацурківський. – Чернівці : ЧДУ, 1997. – 244 с.
4. Советское финансовое право: учебник для ВУЗов / под ред. Е. А. Ровинского. – М., 1961. – 350 с.
5. Соколова Э. Д. Правовое регулирование финансовой деятельности государства и муниципальных образований / Э. Д. Соколова. – М. : ИД «Юриспруденция», 2009. – 264 с.
6. Худяков А. И. Основы теории финансового права / А. И. Худяков. – Алматы, 1995. – 132 с.
7. Худяков А. И. Финансовое право Республики Казахстан. Общая часть / А. И. Худяков. – 2001. – 272 с.

Дамірчиев М. І. Содержание и цель финансовой деятельности: проблемы определения.

В статье исследуется цель и содержание финансовой деятельности. Концентрируется внимание на соотношении категорий «публичная финансовая деятельность» и «финансовая деятельность государства», рассматривается взаимосвязь финансовой деятельности с финансовой системой.

Ключевые слова: финансовая деятельность; финансовая система; финансы; предпосылки финансовой деятельности.

Damirchiev M. I. Contents and purpose of financing activities: problems of definition.

The author explores the purpose and content of financial activities. Focuses attention on the relationship categories “public financial activities” and “financial activities of the State,” examines the relationship of financial activity to the financial system.

Key words: financial activities; the financial system; finance; background of financial activity.

Надійшла до редколегії 16.02.2015 р.